

УДК 327.8(438:47)"1922"

<https://doi.org/10.17721/2524-048X.2020.16.7>**Олександр Назарчук**

кандидат історичних наук, доцент

Павло Сацький

кандидат історичних наук, доцент,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», Київ, Україна

ГІБРИДНІ ОЗНАКИ ПРОТИСТОЯННЯ ПОЛЬЩІ ІЗ УСРР І РСФРР У КОНТЕКСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ БОРОТЬБИ ПІД ЧАС ГЕНУЕЗЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ (1922 Р.)

Анотація. У статті здійснено аналіз політики Польщі щодо РСФРР і УСРР у період підготовки і проведення Генуезької конференції (10 квітня – 19 травня 1922 р.). На даний час актуальною є проблема дослідження досвіду ведення гібридних воєн, а такий вже напрацьовано від початку ХХ ст. Зокрема, коли між державами відсутній де-юре стан війни, існують дипломатичні відносини, проте, вони створюють одна одній перманентний стан військової загрози, намагаючись формально зняти із себе відповідальність за створення такого стану. Дана проблематика у контексті міжнародної політики в Європі іще детально не розроблялась. Хронологічно дослідження охоплює період від січня 1922 р. і до кінця травня цього ж року. Об'єктом аналізу також є політика Румунії щодо Радянських Республік в цей же період, оскільки вона обумовлювалась координацією дій із Польщею. Дослідження здійснено на базі аналізу оперативних зведень Відділу по боротьбі із бандитизмом Всеукраїнської Надзвичайної Комісії для ЦК КП(б)У щодо ситуації на кордоні між УСРР і територіями Польщі і Румунії (зокрема, Східною Галичиною, окупованою Польщею і Бессарабією, окупованою Румунією). Особливістю підходу до проведення дослідження є ретроспективний огляд даних оперативних зведень у контексті дипломатичної боротьби в ході Генуезької конференції 1922 р. Паралельно із аналізом політики Польщі щодо територій із радянським суспільним устроєм здійснено аналіз дій радянської делегації під час роботи міжнародної конференції у Генуї, включаючи міжнародно-правові наслідки укладення Рапальського договору між РСФРР і Німеччиною. Значну увагу в дослідженні присвячено аналізу міжнародного політико-правового становища Польщі й РСФРР та УСРР напередодні Генуезької конференції та його трансформації в результаті укладення Рапальського договору 16 квітня 1922 р. У цьому ж контексті проведено аналіз трансформації політики Польщі щодо радянських територій на кордонах із ними. Окремо виділено проблему використання Польщею скоординовано із Румунією сил Армії УНР і та білогвардійців у створенні перманентного стану військової загрози для радянських територій. В результаті проведеного дослідження встановлено, що в умовах глобальної капіталістичної економіки 1920-х рр. держави намагалися уникати стану тривалої війни, зважаючи на негативний досвід часів Першої світової війни. Тому основні зусилля по зміні свого міжнародно-політичного становища вони намагалися зосереджувати на дипломатичних заходах, які підсилювали в якості аргументації методами економічного тиску й перманентної військової загрози. Польська політика створення перманентної військової загрози для РСФРР і УСРР виявилась невдалою із-за складного політичного становища Польщі й рішучого настрою РСФРР використати системні суперечності у міжнародній політиці Європи після Першої світової війни.

Ключові слова: Польща, Румунія, УСРР, гібридна війна, Генуезька конференція.

Досвід ведення гібридних воєн, котрий Україна набула від 2014 р., не є унікальним. На території України вже неодноразово застосовувалися спроби досягнення політичних цілей за умови збереження між конфліктуючими сторонами стану миру, проте, створювалась військова загроза шляхом підтримки військово-політичних формувань, які прагнули здобути суверенітет над територією країни-опонента. Подібні ситуації історія вже знала і у контексті потреби для України на нинішньому етапі вивчати схожий досвід до того із чим вона зіткнулася останніми роками, слід його ретельно систематизувати й аналізувати. Створення радянської України було проявом гібридної війни РСФРР, яка велась проти українських національних державних утворень у 1917 р., 1918-1919 рр. Зрештою, готуючись до характеру війни за Україну, який Радянська Росія започаткувала, у 1920 р. за ініціативи РСФРР на території України було відновлено державну інституцію УСРР. Фактичні ознаки стану гібридної війни мали відносини між Польщею і РСФРР та УСРР у 1921-1922 рр., не зважаючи на укладення Ризького мирного договору, котрим було завершено радянсько-польську війну. Країни перебували у стані миру, мали дипломатичні відносини і представництва, проте, постійно створювали одна одній стан військової напруги. Це відбувалося на фоні основної боротьби, дипломатичної, котра мала визначити у 1922 р. майбутнє як для Польщі так і для Радянських Республік. Слід зазначити, що як Польща, так і РСФРР і УСРР були фактичними правонаступниками колишньої Російської імперії. Ризький мирний договір 1921 р. мав розв'язати проблему рахунків, які були наслідком перебування цих державних утворень у складі колишньої імперії.

Оскільки відкрита війна Польщі проти в 1920 р. РСФРР і утворених за її ініціативою УСРР і БСРР [2, с. 141] не дала абсолютної переваги жодній із сторін, то багатосторонні дипломатичні заходи мали визначити геополітичне місце Польщі та її опонентів. Слід зауважити, що для дипломатичної гри Польщі й РСФРР та УСРР вже було підготовано правову базу у формі Ризького договору, інших багатосторонніх договорів, якими врегульовано політичні результати Першої світової війни. Проте, як показав досвід, виконати умови, зокрема, Ризького договору не мала змогу в повному обсязі жодна сторона. Принаймні, їх виконання вимагало значного часу. Тому цей час кожна сторона намагалась використати як можливість тиску на опонента, спонукання його до дій, котрі могли дати політичні переваги й можливості маневру на міжнародній арені. Тому стан створення умов перманентної військової загрози, що практикувал як Польща так і РСФРР і УСРР, був своєрідним засобом «гри на нервах» у дипломатичного противника і «гри на пониження» у багатосторонніх дипломатичних відносинах. «Грою на пониження» могло стати само сприйняття контрагента як не спроможного забезпечити високі

вимоги і зобов'язання, котрі він для себе намагався зафіксувати в угодах. Тому після завершення Радянсько-польської війни 1920 р. військове протистояння між Польщею і РСФРР та УСРР вже не мало сенсу і ключове рішення було за дипломатією, проте військовий тиск мав відігравати функцію допоміжного засобу спонукання до бажаного стану в дипломатичній грі. Власне, польська гра мала на меті створити постійну загрозу дестабілізації на території УСРР. На початку вона мала успіх, зважаючи на укладення РСФРР угоди із Польщею й Прибалтійськими державами щодо узгодженої між ними політики на Генуезькій конференції. Фактично, РСФРР була визнана лише цими державами, а УСРР лише Польщею і Литвою, котрі перебували у дуже жорсткій конфронтації навколо питання окупації Віленської області Польщею, тому вимушена була користатися із факту визнання цими країнами, правонаступниками колишньої Російської імперії. Проте, у ході Генуезької конференції, РСФРР вдалося змінити хід багатосторонньої дипломатичної гри на свою користь. Тому дана ситуація є корисним практичним досвідом, вивчення якого для України має велике значення.

Слід зауважити, що країни Європи із розвитком капіталістичних відносин створили простір глобальної конкуренції. Економічні відносини стали інтернаціональними і глобальна капіталістична економіка не мала змоги ефективно функціонувати без якогось елементу, за умови закритості країни, котра спеціалізується на якомусь виді виробництва. Цю характерну особливість глобальної економіки Європи чітко усвідомлювала радянська дипломатія і прагнула нею спекулювати у міжнародних відносинах [3, с. 15-16]. Зокрема, для України це було виробництво зернових культур і експорт їх на світовий ринок іще за періоду Російської імперії. Перша світова війна продемонструвала, що часи швидкоплинних воєн завершилися і жодна із держав Європи вже не мала змоги досягнути геополітичної переваги швидкоплинною військовою операцією, як це було із досвіду франко-пруської війни 1870-1871 рр. Тривалі війни мали наслідком вимушену ізоляцію і самоізоляцію держав на тривалий час, завдаючи шкоди глобальній капіталістичній економіці. Тому дипломатичні процеси, які розгорнулися у 1921-1922 рр. з метою сформувати підвалини нового глобалізованого світу, мали на меті подолати ізолюваність і самоізолюваність окремих держав і закласти підвалини глобальної конкуренції. Власне, ці принципи було прописано і прийнято на Каннській конференції. Відповідно, війни у Європі у цей період ставали аналогами нинішньої гібридної війни, котра давала змогу тримати ізоляцію і демонструвати її на міжнародній арені, демонструвати нездатність держави її подолати. Відповідну тактику було обрано Польщею щодо Радянських Республік. Польщі вдалося забезпечити майже повну сухопутну

ізоляцію РСФРР, анексувавши Віленську область й відрізавши Радянську Росію від Литви, а також від можливості через територію цієї держави здійснювати транзитні відносини із Німеччиною. Решта сухопутного кордону Радянських Республік у Європі, за винятком Скандинавського півострова та Латвії й Естонії, були із Польщею та Румунією, із котрою у них не було навіть дипломатичних відносин через конфлікт щодо анексії Румунією Бессарабії. Таким чином, Польща отримала надійні інструменти для ізоляції РСФРР та інших республік від Європи. Тому їй для демонстрації своїх рішучих намірів слід було показати наявність механізму й готовності їх застосувати.

Дослідженню проблематики польсько-українського дисвіду застосування Ризького договору і Генуезької конференції присвятили свої роботи такі дослідники як Купчик О. [4], Конрата М. [21], Фінка К. [22, р. 11-28]. У роботах дослідників доволі багато уваги присвячено дипломатичній боротьбі, зокрема, навколо питання визнання РСФРР і УСРР, питань боргів колишньої Російської імперії. Значний інтерес для дослідників становила проблематика боротьби із українською еміграцією. Проте, на даний час особливої актуальності набуло питання застосування методів війни, котрі застосовуються на сучасному етапі, в умовах глобальної економіки і тісної політичної інтерації. Економічні й політичні інтеграційні процеси мали свою тривалу історію і, відповідно, відпрацьовувалися методи війни за умов глобалізації.

Отже, метою статті є аналіз політики Польщі по створенню стану військової загрози для УСРР і РСФРР у контексті процесу формування нової системи міжнародних відносин після Першої світової війни, а також її результативності в період підготовки і проведення Генуезької конференції.

На початок 1920 р. Польща була готовою змиритися із існуванням радянської влади на територіях колишньої Російської імперії. А. Денікін із приводу фактичного нейтралітету Польщі у питанні боротьби проти радянської влади висловлював своє обурення вже у 1930-ті рр., проте для поляків були доволі вагомими мотиви не виступати проти радянської влади на стороні білого руху. Справа була не лише у тому, що представники білого руху не засвідчили ясності у питанні визнання польської незалежності. Очевидним стає те, що Польща прагнула забезпечити для себе можливості визначати політику в повоєнній Центральній Європі.

Польща за територією на початок 1920-х рр. була найбільшою державою із найбільшою чисельністю населення. Її кордони давали численні геополітичні переваги як на східних так і на західних рубежах. Великі перспективи Польщі давала наявність у неї на території потужної паливної бази на основі

нафтогазоносних родовищ Східної Галичини, що закладало також економічну базу її доволі ефективної зовнішньої політики міжвоєнного періоду. Так, для Франції було важливим мати доступні джерела надходження нафти в Європі, оскільки здобути собі доступ до енергетичних ресурсів Близького Сходу за геополітичними результатами Першої світової війни вона не змогла. Тому близькі союзницькі стосунки із Польщею для Франції були запорукою не лише наявності надійного військового союзника, а й ресурсного забезпечення [20, с. 330, 404]. Польща також мала значні перспективи здобути стратегічне лідерство в Центральній Європі, визначаючи політику як проти німецького реваншизму так і проти поширення більшовизму. Найперший надійний союзник для неї стала Румунія, у якої були складні територіальні відносини із РСФРР із-за румунської анексії Бессарабії. Тому Польща на 1920 р. мала всі перспективи стати потужним геополітичним гравцем на регіональному рівні. Відповідно, у неї були всі підстави не схилитися до реставрації Росії. Причому, Росії у тому політичному форматі, в якому її було визнано країнами-переможницями у Першій світовій війні. З іншого боку, Радянські Республіки, котрі утворювалися на території колишньої Російської імперії, перебували в нелегітимному статусі й, відповідно, Польща мала перспективи щодо монопольних можливостей створення для них умов легітимізації й налагодження міжнародних зв'язків. Фактично, у Польщі були перспективи визначати політику в регіоні, у тому числі й щодо територій, на яких встановлювалась радянська влада.

Таке становище, котре для Польщі склалося після розгрому Червоною Армією Добровольчої Армії А. Денікіна, відкрило перспективу створити на східному кордоні захисний бар'єр. Ця можливість створювала для Польщі можливості здобути ключове становище у Європі. Тому війна проти РСФРР частково була продиктована прагненням сприяти створенню на території України суверенної держави, котра була би залежною від Польщі й становила буфер між її територією і радянськими територіями. Власне, союзницькі відносини між Польщею і УНР були спрямовані на створення такої держави на території України [19, с. 97-98].

Ризький мирний договір дав для РСФРР ряд успішних результатів. Зокрема, факт визнання Польщею УСРР, включення в договір статті про недопущення перебування на її території формувань котрі претендують на суверенітет над територією Радянських Республік і банд, котрі би здійснювали напади на радянські території [5, с. 525], а також статті, котра передбачала зобов'язання Польщі забезпечити реалізацію національних прав українців та білорусів [5, с. 527]. Польща ж отримала серйозний аргумент на користь завершення процесу міжнародного визнання її суверенітету над територією Східної Галичини, відмову РСФРР і УСРР

від претензій на територію на захід від лінії кордону, описаної у Ризькому договорі від 18 березня 1921 р. [5, с. 524].

Проте, 1921 р. у відносинах Польщі й РСФРР та УСРР були часом невизначеності. Обидві сторони мали плани на випадок ситуації зриву виконання Ризького договору і створення умов для дестабілізації на території одна одної. Так, у структурі ЦК КП(б) функціонував такий підрозділ як Закордонний відділ (Закодот), котрий мав координувати співпрацю із комуністичними організаціями закордоном. Проте, його агентура здійснювала активну підривну роботу на території сусідніх із УСРР держав-Польщі й Румунії. Зокрема, Польща надсилала ноти протесту Раднаркому (уряду) УСРР ноти протесту щодо підривної діяльності на території Східної Галичини агентів Закодоту [17, арк. 22]. Радянський уряд, у свою чергу, звинувачував Польщу у спробах визнати уряд УНР на території Волину [19, с. 104]. На її території, а також на території Румунії перебували численні контингенти військ УНР. Польща не поспішала ліквідовувати ці формування і ставилась поблажливо до їх рейдів на територію УСРР. У цьому контексті слід звернути увагу на агентурну інформацію в оперативному зведенні для ЦК КП(б)У від 23 січня 1922 р. У цьому зведенні є згадка про заборону Військового Міністерства Польщі для офіцерів втручатися у політичні справи і те, що армія має бути слухняним інструментом для підтримання порядку [7, арк. 12]. Інтерес керівних органів правлячої партії в УСРР до такого розпорядження в польській армії не даремний. Вочевидь, тут мається на увазі обмеження політичної активності командного складу польських військових підрозділів на українських територіях, контрольованих Польщею (Східна Галичина, Волинь), котрі в умовах політичної невизначеності у відносинах із Радянською Росією, були, фактично, прифронтовою зоною. Вони мали захищати польські територіальні здобутки і Міністерство прагнуло обмежити політичні амбіції військових. В цілому, Польща намагалась максимально дистанціюватися від дій українських військових сил проти контрольованих радянською владою територій. У подальшому буде здійснюватися аналіз агентурної інформації в оперативних зведеннях Відділу по боротьбі із бандитизмом Всеукраїнської Надзвичайної Комісії, які висвітлюють дії антирадянських політичних організацій на території Польщі й позицію польської влади щодо їх діяльності.

Доволі цікавими в оперативних зведеннях ВНК є дані щодо ситуації на кордонах із контрольованими Румунією територіями. Зокрема, від 25 січня 1922 р. відзначено підготовку окопів у районі Рибниці, що обумовлено можливим наступом з радянської сторони [8, арк. 14]. У зведенні від 28 березня також відзначалися фортифікаційні роботи в районі Дубоссар, на території Бессарабії [10,

арк. 65]. Численні прикордонні конфлікти на кордоні із контрольованою Румунією Бессарабією у цей період були нормою. Румунія намагалась максимально використовувати у міжнародних відносинах фактор регулярної загрози зі сторони РРФСР. Цей фактор постійно привертав увагу держав-переможниць у війні і Румунія мала змогу використовувати його заради здобуття собі підтримки і побудови союзницьких відносин з метою захисту свого територіального статус-кво. Під час Генуезької конференції румунські представники заявили щодо загроз з радянської сторони у питанні Бессарабії, на що делегація РРФСР заявила, що претензія на Бессарабію не знімається, проте, РСФРР вважає «територіальне статус-кво», тобто, фактично, радянська делегація дала зрозуміти що не планує військових заходів із-за румунської анексії Бессарабії [18, с. 283].

Стан постійної загрози інтервенції створювався для території УСРР із територій під контролем Польщі й Румунії ближче до дати початку Генуезької конференції все більш активно. Так, за оперативним зведенням від 21 лютого 1922 р. на території контрольованої Румунією Бессарабії недалеко від Дубоссар, міста яке розташовано на території УСРР на той час, відбувалась концентрація «петлюрівських банд» (у зведенні сказано, що нібито чисельністю до 3-х полків) з метою зайняти Дубоссари і Тирасполь, а далі просуватися на Одесу де мало бути висаджено білогвардійський десант в районі Одеси-Миколаєва [9, арк. 36]. Подібні явища, як концентрація військових сил як евакуйованих антирадянських сил так і румунських військ, на кордоні територій УСРР і окупованої Румунією Бессарабії були нормою як до проведення Генуезької конференції так і під час та після неї. Фактично, ці дії були намаганням тримати напруту у відносинах й звертати увагу великих держав і союзників Румунії на постійно наявну можливість відкритого військового конфлікту. У міжнародній ситуації напередодні Генуезької конференції Польща й Румунія діяли, як складається враження, узгоджено, підтримуючи постійну загрозу початку відкритого військового конфлікту із РСФРР і УСРР. За даними радянських розвідувальних органів, українські евакуйовані на території, які контролювалися Румунією і Польщею, підтримували оперативний контакт.

За даними від 30 березня 1922 р., у Польщі було, нібито, розпочато мобілізацію військовозобов'язаних до 40 років зважаючи на загрозу наступу радянських військ [11, арк. 67]. Вже за зведенням від 4 квітня відзначено початок активного вербування у війська УНР добровольців у Східній Галичині, а також пожвавлення «петлюрівців» і підхід їх сил до Збруча [12, арк. 70]. Таким чином, у період активної підготовки до проведення Генуезької конференції зростала напруга на кордоні УСРР. У оперативному зведенні ВНК від 18 квітня 1922 р. міститься інформація про спорядження петлюрівців на території Польщі через польських

представників польськими інтендантствами. За даними цього ж зведення, нібито, між представниками Врангеля і Петлюри у Польщі було досягнуто угоду про визнання Врангелем незалежності України і спільні дії проти радянської влади [13, арк. 83]. В цей же період у розпалі була Генуезька конференція, на якій стояли питання щодо визнання радянської влади (де-факто її право на існування вже було визнано самим фактом участі у конференції, але запрошено було лише як суб'єкта представників РРФСР). Вже 16 квітня, у ході Генуезької конференції, було укладено Рапалльський договір між Німеччиною і РСФРР. Цей дипломатичний хід Німеччини і РСФРР був несподіваним для усіх ключових учасників Генуезької конференції, котрі почували себе господарями становища, а також і для Польщі. Рапалльський договір вніс додаткову невизначеність у відносини Польщі із РСФРР і УСРР, причому, ситуація склалась на користь Радянських Республік, оскільки для Польщі виникла додаткова паралельна загроза зі сторони й Німеччини. Польща на Генуезькій конференції висловила занепокоєння цим договором [1, с. 18].

Принагідно, слід прояснити, що для участі у Генуезькій конференції було акредитовано лише делегацію РРФСР, але не було акредитовано делегації УСРР та інших Радянських Республік. Представники УСРР входили до складу делегації РСФРР, власне, заради того, щоб зафіксувати право цієї делегації легітимно представляти і Україну. В цей же період представники Врангеля і уряду УНР активно проводили роботу аби донести свою позицію до Генуезької конференції [6, с. 25]. У той же час, радянська делегація проводила роботу щодо встановлення власних принципів інтеграції радянських територій у міжнародну систему економічних відносин, у тому числі й територій України. Тому підвищена бойова готовність військ УНР і білогвардійців на територіях Польщі й Румунії були своєрідним засобом тиску в напрямку зміни радянської позиції на конференції, оскільки територія України була де-юре не визнана у тому статусі який було встановлено радянською владою. Фактично, Польща і Румунія завдяки активності сил УНР і білогвардійців тримали загрозу втрати фактичного контролю радянською владою територій України, що могло вплинути на хід конференції у радянському питанні. Адже дестабілізація ситуації на території України за участі військ УНР могла дати змогу заслухати на конференції представників її уряду й вплинути на позицію провідних держав Європи в радянському питанні. Вже після укладення Рапалльського договору, 16 квітня 1922 р., радянськими розвідувальними органами було зафіксовано спробу переправитись на радянську територію «петлюрівської кулеметної роти», чому завадили підрозділи польської армії. У висновках до зведення відзначено, що заслуговують на увагу відомості про арешти польською жандармерією петлюрівських офіцерів, хоча ці відомості потребують додаткової

перевірки [14, арк. 90]. Інтерес дій польської влади щодо українських національних сил, котрі було розташовано на її території, свідчить про прагнення здійснювати моніторинг ситуації із створенням загрози для радянської території силами армії УНР. Це могло бути показником того, що Польща відмовлялась від активізації дій по наступу антирадянських військ на територію УСРР. Таким чином, дії антирадянських військових формувань на території Польщі й Румунії були своєрідним блефом щодо реальної можливості наступальних дій проти радянських територій. Фактично, із укладенням Рапалльського договору потреба створення загрозової ситуації для території УСРР відпала. У цьому контексті слід відзначити, що після укладення Рапалльського договору країни-переможниці й Польща сконцентрувалися на економічному тиску на Німеччину. Стало зрозумілим, що РСФРР не планувала і не планує укладення договору в рамках планів країн-переможниць, котрі вони прагнули реалізувати в ході Генуезької конференції. Лише в умовах прагнення радянської делегації укласти договір в рамках ініціативи країн-переможниць був сенс тиску загрозою наступу на радянську територію з метою зробити радянську делегацію більш зговорливою щодо прийняття умов нав'язуваного їй договору.

Вже у травні 1922 р. надходять відомості щодо активізації «петлюрівців» на території Польщі, зокрема, оперативне зведення ВНК від 4 травня дає інформацію про концентрацію в районі Ланцута 11 тис. чоловік (щоправда, вказано, що ці дані є перебільшеними), які мали отримати озброєння й бути передислокованими на територію Румунії. В районі Гусятина вказувалося на наявність «петлюрівського загону», котрий мав перейти на територію УСРР. А також у зведенні йшлося про те, що на території Румунії здійснювалося переміщення «петлюрівських військ» із Північної Буковини у Бессарабію. За даними цього ж зведення було підтверджено укладення договору про спільні дії проти Радянських Республік між Петлюрою і Врангелем, а також договору між Врангелем і Румунією [15, арк. 101]. Цікавим фактом є переміщення військ УНР із території Польщі до Румунії, хоча це лише попередні агентурні дані які мали перевірятися. Проте, фактично, після Генуезької конференції спостерігаємо активізацію дій Румунії, спрямовану на тиск щодо радянських територій силами військ УНР і білогвардійців. У зведенні також наголошувалося, що на ближчий час планувалося здійснення наступу військ Петлюри проти УСРР. Дані щодо чисельності сил УНР на території Польщі та їх постачання дано в зведенні із доволі точними цифрами, щоправда, відзначено, що вони не перевірені.

Уже в зведенні від 22 травня повідомлялося, що із прикордонної зони Польщі антирадянські групи і організації відправлялися вглиб країни, але залишалися ті,

© Олександр Назарчук, Павло Сацький, 2020

котрі займалися організацією підпільної роботи на території УСРР («Українське бюро по організації підпільної роботи на Україні», так його названо у зведенні). Знову ж, мова іде про організацію агентурної роботи, причому, вона, за даними зведення, координувалась поляками. На території Румунії також згадано, що румунський уряд сприяє організації «контр-революційних» організацій і направленню агентів на радянську територію [16, арк. 115]. У цьому ж зведенні цікавими є висновки, оскільки в них вказано, що дані про переміщення із прикордонного району Польщі антирадянських груп підтверджено, а також інтерес для радянських органів становила діяльність в Рівному агентурного центру з метою організації повстань. Також, значну увагу надано відомостям про відправку 85 агентів румунської сігуранци та агентів «Англо-франко-врангелівської» контррозвідки [16, арк. 116]. Створення зі сторони Румунії військової загрози для радянської території також на даний момент втратило значення.

Отже, після укладення між Польщею і РСФРР та УСРР Ризького мирного договору від 18 березня 1921 р. було очевидним для обох сторін, що військовим шляхом змінити геополітичну ситуацію в Центральній Європі у них не вийде. Проте, Польща мала амбіції регіонального лідерства, які були підтримувані Францією, а також у неї була змога розраховувати на союзницьку підтримку із сторони Румунії. У подальшому Польща розраховувала забезпечити собі регіональне лідерство завдяки дипломатичним здобуткам у ході облаштування системи економічних відносин у Європі Після Першої світової війни. Генуезька конференція 10 квітня-19 травня 1922 р. мала окреслити архітектуру цієї системи. У процесі її підготовки і проведення Польща активно підтримувала антирадянські сили на своїй території, які концентрувалися на кордоні із УСРР і Білоруською СРР з метою здійснення на території цих Радянських Республік диверсійних рейдів та заради спроб організації повстанського руху. Сама ж польська влада намагалась дистанціюватися від цих дій, прагнучи зберігати де-юре стан миру із РСФРР і УСРР. Подібні дії антирадянських сил, які здійснювалися із території як Польщі так і Румунії у тісній координації мали на меті створювати військову загрозу з метою тиску на РСФРР у період Генуезької конференції заради спонукання до поступливості у принципових питаннях. Також метою створення перманентної військової загрози із територій Польщі й Румунії була можливість поблажливого ставлення конференції до спроб антирадянських інституцій здобути собі можливість участі в ній. Проте, дана політика створення перманентної військової загрози не дала бажаних результатів, оскільки радянський уряд продемонстрував витримку й готовність здобувати дипломатичні результати які були в його інтересах, не зважаючи на цю загрозу, що виявилось у підписанні Рапалльського договору.

Подальше вивчення досвіду створення перманентної військової загрози на кордонах держав за умови збереження де-юре стану миру і його систематизація є важливим напрямком для вироблення практичної методики протидії гібридним загрозам сучасності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Герберт фон Дирксен Москва-Токио-Лондон. Двадцать лет германской внешней политики / Пер. С англ. Н. Лихачевой. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2001. – 445 с.
2. Записка И. Т. Смиглы относительно провозглашения Белорусской Республики и войны с Польшей. 14 июля. В ЦК РКП // Польско-советская война. 1919-1920. (Ранее не опубликованные документы и материалы) / Костюшко И. и др. – У 2 тт. – М.: Институт славяноведения и балканистики РАН, 1994. – Т. 1. – С. 141.
3. Иоффе А. (Крымский В.) Генуэзская конференция / Иоффе А. (Крымский В.). – М.: Издательство «Красная Новь» при Госполитпросвете, 1922. – 62 с.
4. Купчик О. Зовнішньополітична діяльність уряду УСРР (1920-1923 рр.) [Текст] : дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Купчик О. ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 225 арк.
5. Мирный договор между Россией и Украиной, с одной стороны, и Польшей – с другой. Рига, 18 марта 1921 г. // Документы и материалы по истории советско-польских отношений / Отв. ред. И. Хренов. – У 16 тт. – М.: Издательство «Наука», 1965. – Т. 3: апрель 1920 г. – март 1921 г. – С. 520-552.
6. О возможном участии «белых» правительств в Генуе (Текст телеграммы Г. В. Чичерина Советским представительствам в Италии и Латвии от 1/II 1922 г.) // Материалы Генуэзской конференции (подготовка, отчеты заседаний, работы комиссий, дипломатическая переписка и пр.). – М.: НКВД, 1922. – С. 25.
7. Оперативно-информационная сводка №17 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 23 января 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
8. Оперативно-информационная сводка №19 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 25 января 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
9. Оперативно-информационная сводка №42 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 21 февраля 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
10. Оперативно-информационная сводка № 68 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 28 марта 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
11. Оперативно-информационная сводка № 70 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 30 марта 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
12. Оперативно-информационная сводка № 74 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 4 апреля 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
13. Оперативно-информационная сводка № 83 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 18 апреля 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
14. Оперативно-информационная сводка № 88 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 24 апреля 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
15. Оперативно-информационная сводка № 96 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 4 мая 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
16. Оперативно-информационная сводка № 110/111 о движении бандитизма на Украине к 12 часам 22 мая 1922 г. Харьков // ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 1305.
17. Перевод ноты, врученной министром иностранных дел Польской Республики г. Скимунтом Полномочному представителю УССР в Польше т. Шумскому. Варшава, 31 октября 1921 г. // ЦДАВО України, ф. 4, оп. 1, спр. 645.

18. Пятое заседание I-ой подкомиссии 1-ой Комиссии. 17 мая 1922 г. // Материалы Генуэзской конференции (подготовка, отчеты заседаний, работы комиссий, дипломатическая переписка и пр.). – М.: НКВД, 1922. – С. 277-294.

19. Стенограмма заседания 2-й Чрезвычайной Сессии ВЦИК Советов по вопросу ратификации договора о прелиминарии и прелиминарных условиях мира с Польшей. [23 октября 1920] // Польско-советская война. 1919-1920. (Ранее не опубликованные документы и материалы). – У 2 тт. – М.: Институт славяноведения и балканистики РАН, 1994. – Т. 2. – С. 96-105.

20. Тардые А. Мир. / Тардые А. / Пер. с фр. под. ред. и вступ статей Б. Штейна. – М.: Госполитиздат, 1943. – 424 с.

21. Kornat M. Między pokojem a wojną. Szkice o dyplomacji polskiej lat 1918-1945 / Kornat M., Materski W. – Warszawa: Polski Instytut Dyplomacji im. Ignacego Jana Paderewskiego, Wydawnictwo Sejmowe, 2015. – 163 s.

22. Fink C. Beyond Revisionism: The Genoa Conference of 1922 // Genoa, Rapallo, and European Reconstruction in 1922 / Ed. Fink C., Frohn A., Heideking J. – Cambridge University Press, 1991. – p. 11-28.

References:

1. Dirksen, G. fon (2001). Moskva-Tokio-London. Dvadtsat let germanskoy vneshney politiki. Moscow: OLMA-PRESS [in Russian]

2. Smiglyi, I. T. (1994). Zapiska otnositelno provozglasheniya belorusskoy Respubliki i voyni s Polshoy. 14 iyulya. V TsK RKP. In *Polsko-sovetskaya voyna. 1919-1920. (Ranee ne opublikovannyye dokumenty i materialy)* (Vol. 1). Moscow: Institut slavyanovedeniya i balkanistiki RAN [in Russian]

3. Ioffe, A. (1922). *Genuezskaya konferentsiya*. Moscow: Izdatelstvo «Krasnaya Nov» pri Gospolitprosvete [in Russian]

4. Kupchuk, O. (2005). *Zovnishnopolitychna diialnist uriadu USRR (1920-1923 rr.) [Tekst]: dys... kand. ist. nauk: 07.00.01*. Kyiv: Kyivskiy natsionalnyi un-t im. Tarasa Shevchenka [in Ukrainian]

5. Hrenov, I. (eds.) (1965). Mirnyy dogovor mezhdru Rossiei i Ukrainoy, s odnoy storony, i Polshoy – s drugoy. Riga, 18 marta 1921 g. In *Dokumenty i materialy po istorii sovetsko-polskikh otnosheniy* (Vol. 3). Moscow: Izdatelstvo «Nauka» [in Russian]

6. Sandomirskiy, G. (eds.) (1922). O vozmozhnom uchastii «belyih» pravitelstv v Genue (Tekst telegrammy G. V. Chicherina Sovetskim predstavitelstvam v Italii i Latvii ot 1/II 1922 g.). In *Materialy Genuezskoy konferentsii (podgotovka, otchety zasedaniy, raboty komissiy, diplomaticheskaya perepiska i pr.)*. Moscow: NKID [in Russian]

7. Operativno-informatsionnaya svodka #17 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 23 yanvarya 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

8. Operativno-informatsionnaya svodka #19 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 25 yanvarya 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

9. Operativno-informatsionnaya svodka #42 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 21 fevralya 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

10. Operativno-informatsionnaya svodka # 68 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 28 marta 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

11. Operativno-informatsionnaya svodka # 70 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 30 marta 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

12. Operativno-informatsionnaya svodka # 74 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 4 aprelya 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

13. Operativno-informatsionnaya svodka # 83 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 18 aprelya 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

14. Operativno-informatsionnaya svodka # 88 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 24 aprelya 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

15. Operativno-informatsionnaya svodka # 96 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 4 maya 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]

16. Operativno-informatsionnaya svodka # 110/111 o dvizhenii banditizma na Ukraine k 12 chasam 22 maya 1922 g. Harkov // TsDAGO Ukrainy, f. 1, op. 20, spr. 1305 [in Russian]
17. Perevod notyi, vruchennoy ministrom inostrannyih del Polskoy Respubliki g. Skirmuntom Polnomochnomu predstavitelu USSR v Polshe t. Shumskom. Varshava, 31 oktyabrya 1921 g. // TsDAVO Ukrainy, f. R-4, op. 1, spr. 645 [in Russian]
18. Sandomirskiy, G. (eds.) (1922). Pyatoe zasedanie I-oy podkomissii 1-oy Komissii. 17 maya 1922 g. In *Materialy Genuezskoy konferentsii (podgotovka, otchetyi zasedaniy, raboty komissiy, diplomaticheskaya perepiska i pr.)*. Moskow: NKID [in Russian]
19. Kostushko, I. (eds.) (1994). Stenograma zasedeniya 2-y Chrezvyichaynoy Sessii VTsIK Sovetov po voprosu ratifikatsii dogovora o preliminarii i preliminarnyih usloviyah mira s Polshey. [23 oktyabrya 1920]. In *Polsko-sovetskaya voyna. 1919-1920. (Ranee ne opublikovannyye dokumenty i materialy)* (Vol. 2). Moskow: Institut slavyanovedeniya i balkanistiki RAN [in Russian]
20. Tarde, A. (1943). *Mir*. Moskow: Gospolitizdat [in Russian]
21. Kornat, M. & Materski, W. (2015). *Miedzy pokoyem a woyna. Szkice o dyplomacyi polskiej lat 1918-1945*. Warszawa: Polski Instytut Dyplomacji im. Ignacego Jana Paderewskiego, Wydawnictwo Sejmowe [in Polish]
22. Carole, F. (1991). Beyond Revisionism: The Genoa Conference of 1922. *Genoa, Rapallo, and European Reconstruction in 1922* (pp. 11-28). Cambridge: Cambridge University Press [in English]

Olexander Nazarchuk, Ph.D. (History), Associate Professor

Pavlo Satskyi, Ph.D. (History), Associate Professor

Vadym Hetman National Economic University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

HYBRID SIGNS OF POLAND'S CONFRONTATION WITH THE UKRAINIAN SSR AND SOVIET RUSSIA DURING THE GENOA CONFERENCE (1922)

Abstract. *The article analyses the Poland's policies with regard to the Russian Socialist Federation Soviet Republic and the Ukrainian SSR during the preparation and holding the Genoa Conference (April 10 - May 19, 1922). At present, researches on the hybrid warfare practices are of vital importance, and such practices had already been developed since the beginning of the twentieth century. Of particular importance are the practices when the states have diplomatic relations with each other and do not carry out warfare activities de jure, however, they create a permanent state of military threat to one another and formally deny their own responsibility for creating such a state. Within the context of international politics in Europe, this problematics has not yet been elaborated. This research chronologically covers the period from January 1922 to the end of May of the same year. Additionally, the analysis subject includes the Romania's policy with regard to the Soviet Republics during the same period, because its policy was conditioned by coordinated actions with Poland. The study is based on the analysis of the operations reports of the Counter-Banditry Division of the All-Ukrainian Extraordinary Commission for the Central Committee of the Communist Party (Bolsheviks) of Ukraine regarding the cross-border situation between the Ukrainian SSR and the territories of Poland and Romania (in particular, Eastern Galicia – occupied by Poland, and Bessarabia – occupied by Romania). A peculiarity of the research approach is a retrospective review of these operations reports in the context of the diplomatic struggle during the 1922 Genoa Conference. In parallel with the analysis of Poland's policies regarding the territories with the Soviet social order, an analysis of the actions of the Soviet delegation during the international conference in Geneva was carried out, including consequences of the Treaty of Rapallo, which was concluded between the RSFSR and Germany. Considerable attention is paid to the analysis of the international political situation of Poland, the RSFSR, and the Ukrainian SSR on the eve of the Genoa Conference and its transformation as a result of the conclusion of the Rapallo Treaty on April 16, 1922. In the same context, an analysis of the transformation of Poland's policy on the Soviet cross-border territories was carried out. The problematics of the use of Ukrainian People's Republic military forces and the White Guards by coordinated efforts of Poland and Romania in creating a permanent military threat to the*

© Олександр Назарчук, Павло Сацький, 2020

Soviet territories was singled out. The study established that the states tried to avoid the long-term war, given the negative track record of World War I, amidst the global capitalist economy of 1920s. Therefore, they tried to concentrate their major efforts on changing their international political position by means of diplomatic actions, which were reinforced by methods of economic pressure and permanent military threat as a conclusive argument. Poland's policy of creating a permanent military threat to the RSFSR and the Ukrainian SSR was unsuccessful because of Poland's complicated political situation and the aggressive actions of the RSFSR to exploit systemic contradictions in the international politics of Europe after the First World War.

Keywords: Poland, Romania, Ukrainian SSR, hybrid war, Genoa conference.

Надійшла до редколегії 11.04.2020